

БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИНИНГ ФИКРЛАШ ҚОБИЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ИННОВАЦИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

Календарова З

Қоқон университети ўқитувчи

Аннотация: Ушбу мақолада бошланғич таълим мазмунини ёритувчи меъёрий ҳужжатларда белгиланган талабларнинг бажарилиши, фикрлаш қобилиятини шакллантиришга йўналтирилган замонавий методикаларни такомиллаштириш, ижодкор ўқувчи шахсини тарбиялаш ҳамда уларда ижодий фикрлаш қобилиятини шакллантириш ва ривожлантириш, дарс жараёнидаги таълимий-тарбиявий ва ривожлантирувчи вазифалар, ўқувчиларда зарурий билим, кўникма ва малакалар шаклланиш, ижодий фикрлаш, мустақил ишлаш кўникмаларини ва фикрлаш қобилиятини ривожлантириш ва жисмонан баркамол авлодни вояга етказиш борасида олиб борилаётган кенг кўламли ислоҳотлар ҳақида сўз борилади.

Калит сўзлар: Диққат, қузатувчанлик, мотивация, ижодий фикрлаш, танқидий фикрлаш, дарсликлар, билим, малака, кўникма, замонавий ахборот-коммуникация технологиялари, электрон таълим ресурслар, мультимедиа ва инновацион лойиҳалар, ижодкорлик.

Бошланғич таълимда инновацияларни татбиқ этишнинг аҳамияти таълим соҳасида олиб борилаётган ислоҳотларнинг асосий моҳияти таълим мазмуни ва шаклини такомиллаштиришга қаратилган. Фан-техника тараққиёти, жамиятимизнинг демократлашуви, ҳозирги кунда ахборот коммуникацион технологиялардан ва интерфаол методлардан фойдаланишнинг ошиб бориши боланинг шахсий хусусиятларига, жумладан, идрок эта олиш, тасаввур ва фикрлаш, ақлий қобилиятларининг ривожланишига олиб келди. Боланинг оламни билишга бўлган эҳтиёжи ҳар томонлама кескин ошганлиги ҳеч кимга сир эмас. Замонавий таълим олдида турган муҳим вазифа ўқувчи шахсининг илм олишга бўлган эҳтиёжини қондиришга ва фикрлаш қобилиятини ривожлантиришга қаратилган.

I Президентимиз “Тарихий хотирасиз - келажак йўқ” асарида “Комил инсон деганда биз, энг аввало, онги юксак, мустақил фикрлай оладиган, ўз хулқ-атвори билан ўзгаларга ибрат бўла оладиган, билимли, маърифатли кишиларни тушунамиз” деб, комил инсон тушунчасига аниқ таъриф бердилар.

Таълим тизими ва мактаб олдида мақсад қилиб комил инсонни тарбиялаб вояга етказиш қўйилди. Бошланғич таълим тизимига кириб келаётган янги ланишлар унинг мазмунини, тузилишини, усуллари қайта кўриб чиқиш,



мукаммаллаштириш заруратини юзага келтиради. Ҳозирги кунда бу тизимда қўлланилаётган модул тизими, рейтинг асосида баҳолаш, педагогик технологиялар, тест синовлари шулар жумласидандир.

Ҳозирги давр ўқувчисининг дунёқараши кенг, эркин фикрловчи, воқеликка тўғри баҳо бера олувчи, ўткир зеҳнли, мустақкам иродали, қисқа қилиб айтганда, юксак интеллукуал кучга эга бўлмоғи лозим. Бунинг учун эса таълим тизимига инновацияларни таъсис этиш зарур ва шартдир. Аввало, интеграция тушунчасининг моҳиятини кўриб чиқайлик. Психологик-педагогик нуқтаи назардан қараганда, интеграция ижтимоий-психологик аспект бўлиб, бирор бир янгиликни ижтимоий соҳага тезкорлик билан татбиқ этиш ва таълим жараёнини жадаллаштириш демакдир.

Инновациялар фаолият жараёнида турли ижтимоий-психологик тўсиқларни енгиш учун шарт-шароит яратиш боради. Ушбу жараёнда мақсади, вазифаси ва қизиқишлари турлича бўлган ижтимоий гуруҳлар иштирок этади. Мотивациялар характерининг типи ҳам инновацион фаолият мазмунига ва сифатига таъсир ўтказади. Бундан ташқари, инновацияларни татбиқ этиш жараёнида шахснинг йўналиши ва маънавий ахлоқий сифатлари ҳам маълум даражада аҳамият касб этади. Ўқувчиларнинг янгиликлар қабул қилиш ва унда иштирок этишга тайёргарлигини шакллантириш, янгиликни қабул қилиш қобилиятини ўстириш мақсадида, билиш жараёнини фаоллаштирувчи ижтимоий-психологик усуллардан фойдаланиш лозим. Бундай усулларга психологик тренинглар, ролли ўйинлар кабиларни мисол қилиб келтириш мумкин.

Таълим тизимига киритилаётган педагогик технология жараёни ҳам инновациялар ва интеграцияларнинг ёрқин мисolidир. Қўйилаётган идентив мақсадлар, назорат топшириқларини аниқ феълларда ифодаланиши ўқувчи ақлий фаолиятининг режасини яққол кўрсатади, ўз-ўзини бошқаришнинг йўналишини белгилайди. Бу инновацион фаолликнинг аниқ кўринишига мисол бўла олади. Ақлий фаолиятни жонлаштиришда ушбу йўналиш мақсадларни белгилашга ёрдам беради. Мақсаднинг аниқлиги эса, фаолиятнинг сермахсуллигидир. Қачонки фаолият ўзининг ижобий натижаларини берар экан, бу айни муддаодир. Аммо, ушбу жараённи ташкил этишда ўқувчилар ўқув фаолиятига таъсир қилувчи ижобий ва салбий омиллар туркуми мавжуд, улар:

- таълим муассасаларида замонавий техник воситалар ва асбобларнинг мавжудлиги;
- турли тўғарак, марказ, билим уйлари фаолият кўрсатиши ва уларда қатнашиш имкониятининг мавжудлиги;
- оила муҳитида яратилган моддий ва маънавий шарт-шароитлар ҳамда шахсларнинг руҳий рағбатланиши йўлга қўйилганлиги;



- шахслар билан ўзаро мулоқотлар ўрнатилишининг узлуксизлиги ва оилада шахслараро илиқ психологик муҳитнинг ҳукм суриши;
- турли телевизион кўргазмалар, баҳслар, тортишувлар, зукколик, ижодкорлик, тезкорлик бўйича мусобақалар уюштирилиши ва уларда қатнашиш, иштирок этиш имконияти яратилганлиги;
- ортиқча информация, хабарлар кўламини камайтириш (масалан, видеофильмлар, автомат ўйинлари каби);
- ўқувчиларни рўзғор ишлари билан банд қилиб қўйиш, оила муҳотида меҳнатнинг шахслараро оқилона тақсимланмаслиги ва шахсни қатъий юмуш билан шуғулланишга мажбур этилганлиги;
- ҳозирги даврда айрим касбларнинг нуфузининг камайиб кетаётганлиги ўқувчиларнинг ўқув мотивларига кучли таъсир қилаётганлиги;
- ўғил ва қизларда ватанпарварлик ва миллий ифтихор туйғуларининг беқарорлиги ва уларнинг шаклланиб улгурмаганлиги;
- болалар ўртасида борлиққа, жамиятга, шахслараро муносабатга, исрофгарчиликка фидойиликка нисбатан лоқайдликнинг мавжудлиги ва бошқалар.

Хулоса қилиб айтганда юқоридаги ижобий омилларни кучайтириш, салбий омиллар таъсирини камайитириш ва йўқотиш чора-тадбирларини белгилаб бориш ва интеграцион жараёнда инновацион омилларга алоҳида эътибор бериш, психологик асосларини ўрганиш ҳамда таҳлил қилиб бориш зарурий шартдир.

Фойдаланган адабиётлар рўйхати:

1. М.Э.Жумаев, М.Ю.Юлдашева, Б.У.Мингбаева, Г.А.Маматова “Бошланғич таълимни ўқитишда замонавий ёндашувлар ва инновациялар” методик услубий қўлланма–Т.2017й.
2. Ходжиева Ф.О. Ўқувчиларни ижодий фикрлашга ўргатиш ва унинг муҳим жиҳатлари. Замонавий таълим / современное образование. –Т.: 2017. –Б. 6
3. G. Eshchanova (2023). SOCIOLOGY OF PRESCHOOL EDUCATION: DISTINCTIVE CHARACTERISTICS. Science and innovation, 2 (B3), 2023. 333-337. doi: 10.5281/zenodo.7764475.
4. Shamsiddinovich M. A. RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR TALABALAR MUSTAQIL TA'LIMINI TO 'G 'RI TASHKIL ETISH OMILI SIFATIDA: Musayev Ashurali Shamsiddinovich, Yangi asr universiteti o 'qituvchisi //Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. – 2023. – №. 1. – С. 309-313.



5. Musaev A. TECHNOLOGIES FOR ORGANIZING INDEPENDENT EDUCATION OF STUDENTS IN A DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT //International Bulletin of Applied Science and Technology. – 2023. – Т. 3. – №. 1. – С. 146-149.

6. Musaev A. TECHNOLOGIES FOR ORGANIZING INDEPENDENT EDUCATION OF STUDENTS IN A DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT //International Bulletin of Applied Science and Technology. – 2023. – Т. 3. – №. 1. – С. 146-149.

7. Мусаев А. Ш. РАҚАМЛИ ТАЪЛИМ МУҲИТИДА МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМНИ ДАСТУРИЙ ВОСИТАЛАР АСОСИДА ТАШКИЛ ЭТИШ //E Conference Zone. – 2022. – С. 125-128.

8. Мусаев А. Ш. ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА КОМПЕТЕНТЛИ МУТАХАССИС ТАЙЁРЛАШДА МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМНИНГ ЎЗИГА ХОС ҲУСУСИЯТЛАРИ //E Conference Zone. – 2022. – С. 115-117.

9. O'tbosarovna I. Y. Improving the professional pedagogical preparation of students to interact with children's mechanisms //Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities. – 2022. – Т. 2. – №. 1.5 Pedagogical sciences.

10. Yo I. MULOQOT JARAYONIDA BOLA SHAXSINI RIJOVLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK JIHATLARI //Экономика и социум. – 2023. – №. 6-1 (109). – С. 165-169.

11. O'tbosarovna I. Y. Pedagogical opportunities for improving the readiness of students to interact with children //Confrencea. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 268-270.

12. Ирисбаева Ё. У. ТЕОРИЯ ДЕТСКОЙ ИГРЫ В ПЕДАГОГИКЕ И ПСИХОЛОГИИ //Человек в современном мире: пространство и возможности для личностного роста. – 2023. – С. 26-32.

13. Ирисбаева Ё. У. СВЯЗНАЯ РЕЧЬ-ГЛАВНОЕ ДОСТИЖЕНИЕ В РЕЧЕВОМ РАЗВИТИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА //Экономика и социум. – 2021. – №. 10 (89). – С. 695-698.

